

BACCHYLIDIS *Carmina cum Fragmentis*, post Fr. Blass et Guil. Suess septimum edidit Bruno Snell, Lipsiae in aedibus B. G. Teubneri, MCMLVIII, p. 61* + 132.

Istoria textului *Odelor* lui Bacchylides, aproape necunoscute pînă la sfîrșitul veacului al XIX-lea, începe propriu-zis în 1896, cînd în satul egiptean Meir, aproape de Al-Kussiyah, s-au descoperit într-un mormînt două suluri de papir conținînd epinicii și ditirambi publicate pentru prima oară de Fr. Kenyon în 1897. De atunci și pînă în zilele noastre, opera lui Bacchylides, autor destul de puțin citat de gramatici și rareori excerptat în antologii, se întregeste într-o măsură mult mai mulțumitoare decît pentru alți poeți lirici vechi prin numeroase fragmente papiricee, majoritatea editate în seria papirilor de la Oxyrhynchus.

Ediția de față a *Odelor și Fragmentelor* lui Bacchylides, lucrată de Bruno Snell, este a șaptea în raport cu edițiile anterioare apărute la Teubner, din care primele trei se datorează lui Fr. Blass (1898, 1899, 1904), una lui W. Suess (1912) și două lui B. Snell (1934, 1949). După însăși mărturia editorului, în raport cu creșterea numerică a noilor fragmente din *Odele* lui B., a fost greu să se mențină ordinea și numerotarea din edițiile precedente. În ultima sa ediție Snell a ținut seama și de distribuția materialului papirologic făcută de J. M. Edmonds în ediția sa din 1945 (Loeb); la p. 38* de altfel, editorul înfățișează un catalog al succesiunii *Odelor și Fragmentelor*. Acest catalog este urmat de o descriere utilă a epinicilor, ditirambilor și fragmentelor care conține amănunte asupra datei *Odelor*, persoanele cărora le-au fost adresate, în ce împrejurări au fost scrise, unele observații critice asupra edițiilor anterioare precum și asupra conținutului de idei.

Una din cele mai interesante părți ale prefeței semnată de B. Snell este prezentarea papirilor care au adus la lumină opera lui B. (p. 7—17*). Papirusul A este însuși celebrul manuscris descoperit la Meir și completat ulterior în 1941 prin alte două fragmente publicate de Medea Norsa¹. Papirusul provine cu toată probabilitatea din sec. I al erei noastre. Prima mîină care a scris textul epinicilor și ditirambilor, deși a lucrat clar și elegant, era aceea a unui copist destul de nepriceput. Peste această scriitură s-au suprapus mai multe corecturi care au înlăturat unele din greșelile grosolane comise de A¹ și au făcut anumite completări. Corecturile aduse de A² îndeosebi s-au dovedit a nu fi întotdeauna juste. De exemplu, la versul 179 din epiniciul V (Către Hieron): Δα τε Κρονιδαν ὕμνησον Ὀλύμπιον ἀρχαγῶν θεῶν — A² corectează Ὀλύμπιον prin Ὀλυμπίων. Confruntarea cu alte manuscrise a dovedit că Ὀλύμπιον, scris de A¹ este totuși lecțiunea cea bună.

Dintre ceilalți papiri luați în discuție de Snell o atenție deosebită o merită L, folosit de editor încă în ediția din 1949, precum și Q și U, folosiți în ediția de față. Papirusul L, publicat și studiat pentru prima oară de Edgar Lobel² a fost găsit la Oxyrhynchus și conține alături de alte fragmente inedite din epinicii două fragmente identice cu cele din A, publicate de Kenyon (frg. 11 și 22 K). Q și U³ au adus la lumină unele din cîntecele erotice ale poetului, cu totul necunoscute pînă la publicarea scurtelor fragmente din aceste manuscrise. Seria papirilor se încheie cu fragmentele incerte atribuite lui Bacchylides. Frg. 64, atribuit de B. Snell lui B., a fost editat de C. M. Bowra printre fragmentele lui Pindar (ed. din 1935, frg. 341).

Prefața conține și alte însemnări care vin în ajutorul celui ce se interesează de poezia melică corală. O scurtă notiță despre interesul trezit de opera lui B. în rîndul oamenilor de litere din antichitatea greacă și romană, un studiu asupra dialectului *Odelor* (p. 18—20*), alte două studii despre prozodia și metrica *Odelor* (p. 20—22* și 22—38*). După Wilamowitz și

¹ Annali della R. Scuola Normale Superiore di Pisa, 1941, p. 155—163.

² Oxyrh. Pap. 23, sub nr. 2363.

³ Oxyrh. Pap. 23, nr. 2362 (Q) și nr. 2362 (U).

Maas, metrica *Odelor* lui B. a fost studiată de editor cu cea mai mare minuțiozitate. În notările metrice s-a folosit de semnele convenționale propuse de P. Maas a căror listă o dă la p. 23* precum și de unele propuneri ale lui Wilamowitz (*Griech. Verskunst*, p. 393). Acest capitol se împarte în mai multe secțiuni: A. studiază structura dactiloeipitritelor și schemele strofelor și epodelor din triade; B. dactiloiambii, puțini la număr (frg. din *Oda* 19); C. metrii eolici, adică glyconeii, hendecasilabii etc.; D. iambii, folosiți în cîntece de factură mai puțin pretențioasă, în cîteva hyporheme și cîntece erotice; E. dactili, strecurați printre metrii eolici din cîteva *Ode*; F. ionici. În același capitol editorul acordă o deosebită atenție atît silabelor anceps, care fac punte de legătură între cola (p. 29*), cit și locului cezurilor.

Ediția este completată cu o listă a tuturor edițiilor și studiilor asupra operei lui B. pînă în 1957, cu mărturii despre viața și opera poetului, un indice al papirilor și un indice de nume.

Pentru această ediție de înaltă ținută științifică B. Snell s-a consultat adesea cu E. Lobel, editorul fragmentelor papiriace ale operei lui B. publicate prima oară în seria papirilor de la Oxyrhynchus. Cu privire la întregirile propuse, editorul nu le-a mai indicat printr-un semn special, așa cum procedase Blass, în cazul cînd a fost absolut sigur pe lecțiune. În schimb a notat toate completările la cuvintele foarte mutilate. Fiecare fragment este precedat de schema metrică și însoțit de un bogat aparat critic, care conține variante ale lecțiunilor din manuscrise și propuneri deosebite de cele ale editorului, majoritatea aparținînd lui E. Lobel.

A. Piatkowski

ANDOCIDE, *L'orazione De reditu*. Introduzione e Commento a cura di Umberto Albini. (Testi Greci e Latini con Commento filologico editi dagli Istituti di Filologia classica e di Storia antica dell'Università di Firenze I), Firenze, Felice Le Monnier, 1961, 120 pagini, în -8°. Prețul L. 1200.

Andocide nu e o figură de prima mărime în elocvența greacă și nu poate susține comparația cu Lysias, Isocrates, Demosthene sau Eshine. Dar evenimentele tragice la care a luat parte precum și caracterul lui Andocide fac din cele trei discursuri conservate de la el, toate vorbite pentru propria lui cauză, documente umane de mare valoare, capabile să arunce o vie lumină asupra împrejurărilor dramatice în care a trăit.

Noul editor și comentator al textului cuvîntării *Despre reîntoarcere*, strălucit cunoscător al literaturii timpului, ne prezintă într-o introducere substanțială (p. 7—25) pe Andocide în împrejurările în care a trăit.

Editarea textului orațiunii *Despre reîntoarcere* urmează introducerii (p. 35—41). Albini caută să aprofundeze studiul neregularităților, anomaliilor unor expresii din text spre a le justifica, evitînd astfel coniecturile riscate. Cele șase manuscrise care ne-au păstrat textul (A B L M Z Q) au fost de mai multe ori și bine colaționate de editorii anteriori, astfel încît Albini nu găsește că e locul să facă o nouă colațiune. De acest lucru el s-a convins colaționînd manuscrisul A.

Partea cea mai valoroasă și personală a lucrării lui Albini este fără îndoială Comentariul (p. 43—110), care e foarte amplu față de dimensiunile reduse ale discursului *Despre reîntoarcere* al lui Andocide (28 de paragrafe). Ne vine greu să dăm o idee despre amploarea observațiilor, care cuprind mai ales retorica (figuri și reguli) și gramatica: vocabular, sintaxă, construcții gramaticale specifice lui Andocide și compararea lor cu formele la alți prozatori atici ai epocii, fie oratori sau alții. Și aluziile istorice sînt scoase în evidență. Numai prin citirea lor se poate